

GOLUBENKO TATIANA. *Informational education in the professional preparation of professional professionals of social science: external experience.*

The article is devoted to the actual, but little developed topic of theoretical definition and legislative regulation of information education and the possibility of using foreign experience in this area in the national legislation on education in Ukraine. The foreign experience of information education organization in countries such as the Netherlands, Germany and Sweden is considered. The author of the article describes the procedural provision of informational education of these countries, state support to information education, civil initiative in information education, development of forms and institutions of informal education.

Key words: higher education, informational education, vocational training, specialists in the social sphere, EU, education law.

УДК 37.013.2

Житинська М.О.

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

В статті визначено актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку, встановлено ключові завдання на які вона має бути спрямована. Враховуючи особливості геронтологічної групи, окреслені основні вектори реформування системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, визначено потребу формування рефлексивної компетентності спеціаліста, професійних ролей актуальних сьогодні, толерантності як потреби та здібності особистості. Означено роль оцінки індивідуальних потреб в процесі надання соціальних послуг людям похилого віку.

Ключові слова: професійна підготовка, люди похилого віку, рефлексивна компетентність, оцінка потреб, педагог - герагог, професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку.

Забезпечення добробуту, соціального й морального здоров'я людини в старості – фундаментальний обов'язок соціальної держави. На сучасному етапі гуманізації суспільних відносин визначаються нові, самостійні напрямки соціальної допомоги, обслуговування і підтримки осіб похилого віку. Зміна акценту на відтворення їх адаптаційного та реабілітаційного потенціалу потребує впровадження ефективних інноваційних технологій, що дозволили б реально впливати на вирішення існуючих проблем та підвищувати якість життя людей похилого віку в суспільстві.

Відтак, виникає потреба у фахівцях, які володіють сучасними технологіями соціальної роботи, що здатні змінити, усунути та корегувати негативні соціальні

прояви у суспільстві. Таким чином, актуальним постає питання реформування системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, що здатні виконувати не лише управлінські функції (планування, аналіз, оцінка, контроль), а й функції соціально-педагогічної роботи. Тобто виступати в ролі організатора, посередника, радника, що має потребу та готовий вирішувати соціальні проблеми означеної геронтологічної групи.

Сьогодні соціальна робота з людьми похилого віку розглядається як «місія зміцнення добробуту літніх людей (як сімей, так і самотніх осіб), допомога, підтримка і розширення особистої незалежності і активності шляхом зміцнення здатності до самостійної діяльності, а також вирішення (або допомогти вирішити) проблем взаємостосунків з іншими людьми в середовищі» [1, с. 3].

Сучасні соціально-демографічні та економічні умови висувають нові вимоги до фахівців соціальної сфери, їх інтелектуального, духовного, професійного та етичного рівнів. На думку науковця О. Карпенко, - проблеми професійної підготовки сучасного фахівця соціальної сфери, визначення змісту і форм завжди мали актуальний характер. Їх актуальність, без сумніву, з часом лише зростає, оскільки ситуація суспільного розвитку, що швидко змінюється, сприяє появі нових вимог до цієї категорії працівників, а, отже, і різних аспектів їхньої професійної підготовки [2].

Головними характеристиками рівня якості освіти сучасного випускника вищого навчального закладу, який відповідає вимогам європейського ринку праці відповідно Міжнародного стандарту є: показники інтелектуальних здібностей; показники творчих здібностей; показники рефлексивних здібностей; рівень гуманітарної підготовки; рівень базової підготовки; рівень соціальної підготовки [3].

Стиль поведінки, професійна компетентність фахівця із соціальної роботи обумовлені сукупністю його професійних знань, умінь, навичок; комплексом психологічних особливостей та професійно важливих якостей і здібностей.

Стає очевидним, що професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності наразі вже не можлива без дотримання таких принципів, як поєднання навчального матеріалу з практикою; доступності навчального матеріалу; інтегрованість навчальних курсів; формування у студентів мотивації до навчання.

Професійна підготовка соціального працівника сьогодні, як зазначає О. Карпенко, це не лише діяльність педагога і студента, що утворюють процес навчання, а й самостійна діяльність суб'єкта, саморозвиток, засвоєння суб'єктом досвіду шляхом аналізу, осмислення і перетворення сфери діяльності, в яку він включений [7].

Як вважає Т. Голубенко, професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку має бути спрямована на вирішення таких ключових завдань: 1) забезпечення спеціальної підготовки через отримання знань про зміст та особливості роботи з людьми похилого віку; 2) формування умінь у майбутніх соціальних працівників відстоювати інтереси людей похилого віку; 3) формування професійно-значущих якостей; 4) розвиток дослідницьких умінь, спрямованих на пошук нових підходів у подоланні існуючих соціальних

проблем та запобіганню нових у роботі з людьми похилого віку; 5) включення студентів у різні види діяльності (навчальну, волонтерську, дослідну тощо) [4].

На нашу думку, важливим завданням професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку є формування рефлексивної компетентності, що розглядається як здібність людини до самоаналізу, осмислення та переосмислення своїх предметно-соціальних відносин з оточуючим світом і представляє необхідну складову частину розвиненого інтелекту. Вона дозволяє бачити, прогнозувати, ставити та розв'язувати нестандартні професійні завдання в процесі роботи з людьми похилого віку, творчо осмислювати та долати проблемні ситуації.

Рефлексія в професійній діяльності забезпечує осмислення минулого, передбачення майбутнього, надає можливість поглянути на себе з боку, проаналізувати власні думки, почуття, дії, а за необхідності скорегувати свої знання та уявлення, ціннісні орієнтації, діяльність і взаємодію з іншими суб'єктами [8]. Використання під час вивчення теоретичного матеріалу рефлексивних задач дає можливість студентам знайти вихід з можливих ситуацій, що можуть трапитись в реальному житті, урізноманітнює навчальний процес та підвищує інтерес до вивчення курсу.

Однією з основних умов визначення фахівцем мети діяльності, а в подальшому засобів для її реалізації є оцінка індивідуальних потреб сучасної людини похилого віку. Ми солідарні з поглядами Т. Коленіченко, яка стверджує, що оцінка потреб людини поважного віку є однією із важливих умов якості надання соціальних послуг клієнтам і є досить важливим аспектом у вирішенні проблеми підтримки людини похилого віку в умовах трансформації України [5]. Таким чином, оцінка потреб людини похилого віку стає тим фундаментом, на якому має будуватись вся система соціального обслуговування даної демографічної групи населення, оскільки саме вона дає вичерпну інформацію щодо життєдіяльності людини та скеровує процес вибору оптимальних типів втручання. Слід звернути увагу і на те, що лише комплексний підхід до оцінки потреб клієнта, який дозволяє врахувати всі аспекти життєдіяльності людини похилого віку та залучити різнопрофільних спеціалістів до самого процесу оцінки, здатен забезпечити в подальшому якість надання соціальних послуг.

Заслуговує на уваги потреба формування та розвитку у майбутніх фахівців соціальної сфери, що працюватимуть з людьми похилого віку, толерантності як тенденції (потреби) та як можливості (здібності). Оскільки, ми вважаємо, що саме толерантність є необхідною умовою успішної діяльності соціального працівника, особливо в нестандартних умовах з даною геронтологічною групою.

Одним із викликів суспільного розвитку стала сьогодні потреба осіб похилого віку в оволодінні новими компетенціями, серед яких особливе місце займає комп'ютерна, фінансова, життєтворча грамотність.

Сучасне суспільство вимагає від людини похилого віку вміння миттєво і обдуманно приймати рішення, розв'язувати поставлені задачі, швидко переходити з одного виду діяльності на інший. Без твердих, відповідних часу знань не можливе подальше входження людини похилого віку в сучасне суспільство. Звертаючи увагу на проблему впливу освіти на сфери життєдіяльності осіб

похилого віку, ми визначили, що, по-перше, вона може розглядатись як засіб соціального захисту і психологічної стабільності, по-друге, як спосіб інтеграції в комунікативний і культурний простір, і, по-третє, як активна діяльність, спрямована на самореалізацію особистості.

Відтак, перед професійною підготовкою майбутніх соціальних працівників постає завдання формування професійної компетентності із надання освітніх послуг людям похилого віку в процесі професійного навчання. Особливо гостро стоїть питання підготовки педагогів - герагогів, здатних забезпечувати на відповідному професійному рівні навчальний процес, враховуючи його специфічність та особливість.

Провідна роль в такому навчанні належить самій людині похилого віку, яка навчається, оскільки вона є самостійною, організованою особистістю, що володіє певним життєвим досвідом, який може бути використаний в процесі навчання. За таких умов, виникає потреба у підготовці майбутнього фахівця до виконання професійних ролей вчителя - педагога, а саме: тьютора - що забезпечує супровід індивідуальних освітніх програм; фасилітатора - що полегшує процес залучення людини похилого віку до нових знань; модератора - що виконує функції консультанта.

Важливим є і те, що людина похилого віку, отримуючи нові знання, потребує миттєвого їх застосування на практиці. Ця потреба пояснюється тим, що через навчальну діяльність вона прагне вирішити свої життєві проблеми та досягнути поставлених цілей. Головним завданням в організації навчального процесу для людей похилого віку є створення умов для самореалізації через комфортне інформаційне та емоційно насичене освітнє середовище, яке може забезпечити внутрішню впевненість та довіру.

Серед актуальних проблем сучасної підготовки соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку є необхідність налагодження тіснішого взаємозв'язку навчального процесу з майбутньою професійною діяльністю (можливість активного навчання, навчання на робочому місці); застосування в навчальному процесі інноваційних технологій, аудіо та відео супроводу; ефективного поєднання загальної та спеціальної професійної підготовки, зокрема підготовка спеціалістів достатньо вузьких напрямків (робота в відділені паліативного та хоспісного догляду, фахівця с патронажної роботи, спеціаліста з соціально-педагогічної підтримки тощо).

Використана література:

1. *Standard pracy socjalnej z osobami starszymi Wersja robocza z 27.05.2011r.* [Електронний ресурс].
2. Карпенко О. Г. Деякі аспекти практичної підготовки майбутніх соціальних працівників у вищих навчальних закладах : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 17–18 квітня 2007 р. [Соціальна робота в Україні: вектор розвитку в третьому тисячолітті] // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління : зб. наук. пр. – К.: НПУ, 2007. – Вип. 5 (Ч. 1.) – С. 225–230..

3. Міжнародні стандарти якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uadocs.exdat.com/docs/index-70147.html>

4. Голубенко Т. О. Актуальні питання професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку / Т. О. Голубенко // *ScienceRise. Pedagogical Education*. - 2016. - № 6. - С. 39-47. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/texcped_2016_6\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/texcped_2016_6(2)_9).

5. Коленіченко Т. І. Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми соціально-педагогічної підтримки осіб похилого віку в закладах соціального обслуговування. // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №.11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 19. - С. 147-154.

6. Кузнецова, Л. П. Основные технологии социальной работы : учебное пособие / Л. П. Кузнецова. – Владивосток : Изд-во ДВГТУ, 2002. – 92 с.

7. Карпенко О.Г. Теоретико-методологічні підходи професійної готовності фахівців до соціальної роботи / О.Г. Карпенко // *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: Зб. наукових праць*. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – Випуск 4. – С. 47-54.

8. Раскалінос В. Рефлексивна компетентність як складова професійної характеристики майбутнього фахівця [текст] / В. Раскалінос // *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. – 2011. – № 4. – С. 176–182.

ЖИТИНСКАЯ МАРИЯ АЛЕКСАНДРОВНА. К проблеме профессиональной подготовки будущих социальных работников к работе с людьми пожилого возраста.

В статье определены актуальные проблемы профессиональной подготовки будущих социальных работников к работе с пожилыми людьми, установлено ключевые задачи на которые она должна быть направлена. Учитывая особенности геронтологической группы, очерчены основные векторы реформирования системы профессиональной подготовки будущих социальных работников, определена потребность формирования рефлексивной компетентности, профессиональных ролей, толерантного отношения. Отмечено роль оценки индивидуальных потребностей в процессе предоставления социальных услуг пожилым людям.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, старики, рефлексивная компетентность, оценка потребностей, педагог - герагог, профессиональная подготовка будущих социальных работников к работе с пожилыми людьми.

ZHYNYNska MARIA. To the problem of profession training of future social workers to work with people of old age.

The article outlines the actual problems of the training of future social workers to work with the elderly, identifies the key tasks for which it should be directed. Taking into account the features of the gerontological group, the main vectors of reforming the system of professional training of future social workers are outlined, the need for formation of reflexive competence, professional roles, tolerant attitude is determined.

The role of assessment of individual needs in the process of providing social services to the elderly is noted.

Key words: vocational training, elderly people, reflexive competence, needs assessment, teacher - gerarog, professional training of future social workers for working with elderly people.

УДК 364-78.001.86:314.151(477)

Іванченко О.О.

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ З ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ В УМОВАХ ЗЕМСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ

У статті охарактеризовано загальні риси та особливості діяльності земських інституцій на теренах України в галузі соціальної роботи з переселенцями в період Столипінської аграрної реформи та з біженцями Першої світової війни. Актуальність обраної теми дослідження обумовлена запровадженням реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, а також гострою необхідністю систематизації історичного здобутку діяльності земств із зазначеними категоріями населення та з'ясування можливостей інставрації цього досвіду в систему сучасної соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами. Визначено значення діяльності земств для економічного піднесення регіонів, розбудови підвалин громадянського суспільства в Україні, суспільній консолідації населення.

Ключові слова: земство, переселенський рух, біженці, внутрішньо переміщені особи, соціальний захист.

Актуальність та наукова мотивація обрання даної теми дослідження обумовлена такими чинниками. По-перше, власне науковим інтересом до багатьох цікавих і водночас малодосліджених аспектів самоврядної діяльності губернських та повітових земських установ. По-друге, вагомістю уроків, які можна визначити в результаті поглибленого, всебічного вивчення активності земств в галузі соціальної роботи з переселенцями та біженцями, упоряджувальній діяльності для забезпечення умов ефективного функціонування органів місцевого самоврядування. По-третє, необхідністю переосмислення місця земств в соціально-економічному і культурному житті країни, їх внеску в розвиток сфери соціального захисту населення, соціальне життя краю, упоряджувальну діяльність.

Процесам переселення та переселенській політиці Російської імперії кінця XIX – початку XX ст. присвячено низку досліджень [1, с. 5-345; 2, с.3-710; 12, с. 98-113; 13, с. 3-272; 20, с. 3-458], в яких описана соціально-економічна діяльність земств, роль українців у переселенських заходах та класифікація напрямків їх переселення, склад губернських нарад із влаштування переселенців, аналіз